

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

תוכן

- א. סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן.....2
- ב. עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר.....2
- ג. ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע ... עד שית לא תקביל מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא.....3
- ד. כי מחית לינוקא לא תימחי אלא בערקתא דמסנא דקארי קארי דלא קארי ליהוי צוותא לחבריה.....5
- ה. אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא אומן וגרדי ומלמד תינוקות בני חצר מעכבין עליו ... בתינוקות דעכו"ם ... ולא לסופר יהודי ולא לסופר ארמאי ... בסופר מתא.....6
- ו. מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי מפסק נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן ואי איכא גמלא לא ממטינן.....7
- ז. סך מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי ואי איכא חמשינן מותבינן תרי ואי איכא ארבעין מוקמינן ריש דוכנא ומסייעין ליה ממתא.....8
- ח. האי מקרי דגרים ואיכא אחרינא דגרים טפי מיניה ... כ"ש דגרים טפי קנאת סופרים תרבה חכמה ... הני תרי מקרי דרדקי חד גרים ולא דייק וחד דייק ולא גרים ... מותבינן דדייק ולא גרים שבשתא כיון דעל על.....9
- ט. דכתיב ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל שבקיה לההוא גברא דליקום בארור א"ל כתיב וארור מונע חרבו מדם.....10
- י. מקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וסופר מתא כולן כמותרין ועומדין נינהו כללא דמילתא כל פסידא דלא הדר מותרה ועומד הוא.....10
- יא. יחלק חנוני קליות ואנוזין לתינוקות מפני שמרגילן אצלו וחכמים מתירין.....13
- יב. כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד מבני בעלי אומניות ולשכנו אינו כופיהו ... בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב.....13
- א. במקרי דרדקי דלא מצי מעכב ... עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר 16

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

דף כא.

א. סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן

אין השכנים¹ יכולים לעכב מללמד תינוקות² של ישראל תורה בתוך ביתו³, וכן לכל דבר מצוה אינם יכולים למחות⁴.

וכן מלמד⁵ תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בצידו, כדי שיבואו לו תינוקות אחרים או אפילו כדי שיבואו התינוקות שאצל זה לזה, אין יכולין למחות בידו שנאמר (ישעיה מב פסוק כא) ה' חָפֵץ לְמַעַן צַדִּיק וַיְגַדֵּל תוֹרָה וַיַּאֲדִיר.

ב. עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר

¹ שו"ע ונו"כ קנו ג, ואינם יכולים לומר שקול התינוקות מפריע להם לישן.

² מדסתם, משמע דאינו מחלק ואפילו הן רבים שרי, וכ"כ המור (המובא בציונים אות מ' בהדיא ע"ש, ולא [כהרמב"ן ב"ב כ"א ע"א ד"ה בספרא] שכתב על פי פירש"י [שם ד"ה בסופר] דביותר מחמשים והוא מלמד את כולם דאסור. סמ"ע שם יג

³ עיין בלבוש [כאן] שכתב, ונ"ל דוקא בני המבוי או בני החצר שדרים יחד במבוי אחד או בחצר אחת ואינם דרים יחד בחדר אחד או בבית החורף אחד, אבל אותם הדרים בבית חורף אחד כנהוג במדינות אלו מחמת דוחק דירה, נ"ל ודאי שכל אחד יכול למחות בחבירו אפילו להיות מלמד תינוקות של ישראל תורה באותו בית החורף שהוא דר שם עמו, שזה ודאי אין דעת רוב העולם סובלתו, ועל דעת זה לא נשתתף עמו בדירה זו, אם לא שהתנה מתחילה, עכ"ל. מובא בפ"ת שם ב

⁴ בספר "הזהרו בממון חבריכם" (עמוד קנו ואילך) האריך בענין גזל שינה, ועוד דן שם בדין בית מדרש וישיבה הסמוכים למקום מגורים אם מותר ללמוד בקול רם, ותשובת אותו גדול שיתכן שיכולים השכנים להתנגד מראש שלא יקבעו שם ישיבה, אבל אם לא התנגדו, או שהישיבה קדמה, הרי ידע וסבור וקיבל. וצ"ע שלא ציין לדברי השו"ע בסימן קנו סעיף ג שכתב, וכן יש לו (לאחד מבני החצר) ללמוד תינוקות ישראל תורה בתוך ביתו, ואין השכנים יכולים למחות בידו ולומר אין אנו יכולים לישן מקול התינוקות, וה"ה לכל מילי דמצוה שאינם יכולים למחות בידו, ע"כ, ומשמע שבכל אופן מותר, ואפשר שיש לחלק דשאני התם שהוא אחד מבני החצר, אבל כשיבא אחד שלא מבני החצר לקבוע שם ללמוד תשכ"ר, אפשר שיכולים לעכב, וכבר העיר בזה בספר צדקה ומשפט פרק יב. וה"ה גם כמה שדן שם בדין בית מדרש שאומרים סליחות באשמורת או בחצות אם יכולים השכנים למחות. עוד דן שם במקרה שיש שכן חולה, והשיב אותו גדול שבדאי הייבים להתחשב בחולה, ומשמע שם שגם בביהמ"ד כתב כן. ויש להסתפק אם דין חולה נאמר גם בהך דסעיף ג, והיינו במילי דמצוה, שישם ההיתר הוא לאו משום דסבור וקיבל, ויש לדון דא"כ במקום שיש חולה יבטלו הלימוד והתפלה מביהמ"ד וביהמ"ד, ולא מצאתי דבר זה. וצ"ע. פתחי חושן חלק ה פרק טו הערה ג

⁵ שו"ע ונו"כ יו"ד רמה כב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

תקנו חכמינו הקדמונים⁶ ז"ל שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר, וכל עיר שאין בה מלמד תינוקות מחרימין אנשי העיר עד שיושיבו מלמד תינוקות⁷, ואם לא הושיבו מחריבין העיר, שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן.

ואם יש בעיר מלמד שנוטל שכר מאבות הבנים מכל אחד ומלמד נפטרו הקהל ולפיכך בזמן הזה שהמלמד הוא מקבץ אליו תלמידים וכל הרוצה ללמוד מוצא מלמד וגם המלמדים הם מורחים להביאם לבית הספר הקהל יכולין שלא להפסיד כלום מכיסם⁸.

ג. ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע ... עד שית לא תקביל

מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא

כבר התבאר במסכת כתובות דף נ. אף על פי שהקטן⁹ פטור מכל המצות וגם אביו אינו חייב להנכו במצות מן התורה, אלא מדברי סופרים. אבל תלמוד תורה מצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה אף על פי שהקטן אינו חייב שנאמר בפרשת עקב (דברים יא פסוק יט) וְלַמְדִּתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַרְשֵׁר בָּם.

⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד שם ז

⁷ הגם דמסקי' דבן חבירו אינו חייב ללמדו תורה בשכר הכא היינו טעמא משום שראו שתשכח תורה התקינו זה שהצבור יתנו מכיסם למצוה זה להעמדת התורה כדאיכא בפר' לא יחפור. ראשון לציון שם

⁸ ונראה דאם יש בעיר מלמד שנוטל שכר מאבות הבנים מכל אחד ומלמד נפטרו הקהל דהא איכא מלמד בעיר ותו ליכא למיחש לכל הנהו חששו' דקאמר התם בש"ס כגון בזמן הזה שהמלמד הוא מקבץ אליו תלמידים וכל הרוצה ללמוד מוצא מלמד וגם המלמדים הם מורחים להביאם לבית הספר כבן ו' כבן ז' וגם נראה דהקהל יכולין שלא להפסיד כלום מכיסם אם ימצאון שם בני אדם שצריכין לתת שכר על בניהם ללמוד תורה יכופו אותם לשכור הם המלמדים דהא חייבין ללמד בניהם בשכר אלא דנשאר לדעת אם יש מלמד בעיר שמלמד בשכר לכל אחד הנותן לו תנאו נפקא מינה בני העניים שאין לאל ידם אם מחוייבין הקהל להשכיר להם מלמד כיון דאין חיוב ללמד בן חברו אלא בחנם או דלמא דבכלל התקנה שהתקינו יהיה זה ונראה דהוי כמי שאין לו אב שבשבילו היתה התקנה ה"נ כיון דאיש עני הוא כמת נחשב ומחוייבים הקהל להשכיר להם מלמד למר כדאית ליה דבעינן עד שיהיו שם כ"ה תינוקות ולמר אפי' בפחות מזה ולא ראיתי שנהגין כן ברם זכור לטוב מורי חמי ז"ל שהיה משכיר מלמדים מכיסו ללמד בני עניים בב' ובג' עיירות צדקתו עומדת לעד. ראשון לציון שם.

⁹ שו"ע שם רמה ה שולחן ערוך הרב הלכות תלמוד תורה פרא א סעיף א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ומאימתי אביו חייב ללמדו, משיתחיל לדבר¹⁰ מלמדו תורה צוה לנו משה וגו' ופסוק ראשון מפרשת שמע ישראל, ואח"כ מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים בעל פה, עד שיהא בן חמש שנים דהיינו בשנה חמישית שאז מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט בביתו, עד שיהיה בן שש או בן שבע, וקודם לכן בשנה הרביעית מלמדו אותיות התורה כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה בשנה חמישית.

וכשהיה בן שש או בן שבע שלימות, הכל לפי בוריו וכחו מוליכו אצל מלמד התינוקות לקרות בתורה כל היום כולו¹¹, עד שיקרא תורה שבכתב כולה עם נביאים וכתובים כולם פעמים רבות, עד שיהיה בן עשר שנים.

ותקנו חז"ל שיהיו¹² מכניסין התינוקות להתלמד בן חמש שנים שלימות, ובפחות מכאן אין מכניסין אותן, שכן שיערו ז"ל שאין כח בתינוק לסבול עול תורה בפחות מכאן, וזה בבריא. אבל בכחוש לא יכניסנו אותו עד שיהא בן שש שנים שלימות, דבפחות מכאן עדיין חלוש הוא. מכל מקום מיד שיהיה בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה.

מתחילין לו¹³ מספר ויקרא שכן אמרו רבנן ז"ל מתחילין לתינוקות מספר ויקרא לפי שאמר הקדוש ברוך הוא יבואו טהורים ויתעסקו בטהרות וכן נהגו עכשיו

¹⁰ תנחומא פ' קדושים וערלתם ערלתו וגו' הכתוב מדבר בתינוק שלש שנים יהיה לכם ערלים שא"י לא להשיח ולא לדבר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש שאביו מקדשו לתורה הלולים לה' שמהלל להקב"ה ובשנה החמישית כו' והעיקר כמ"ש בגמ' משעה שמתחיל לדבר כו'. ביאור הגר"א שם

¹¹ ובימיהם שהיו מספרים הרוב בלשון הקודש וגם התינוק כשמתחיל לדבר היה אביו מספר עמו בלשון הקודש ועל כן לא היו צריכין ללמד התינוקות פירוש המלות רק הקריאה בנקודות ומעמים וקרי ולא כתיב כי לא היו הנקודות והמעמים כתובים בימיהם אלא כספר תורה שלנו והיו לומדים הנקודות והמעמים בכל המקרא בעל פה והיו אז עוסקים ה' שנים בלימוד כל המקרא עם התינוקות פעמים רבות מאד. שם.

¹² שו"ע ונו"כ שם ה'

¹³ כ"כ בשו"ך ח מהכל בו סי' ע"ד ועוד כתב שם בכל בו וברוקח סימן רצ"ו מנהגים שנהגו כשמכניסין התינוק ע"ש, ולא נהגו עכשיו באותן מנהגים ובמקום שנהגו אין לשנות כמ"ש ברוקח שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ה"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ד. כי מחית לינוקא לא תימחי אלא בערקתא דמסנא דקארי קארי דלא קארי ליהוי צוותא לחבריה

אם יש¹⁴ תינוק שאינו מבין אף על פי שהוא בן שש או בן שבע לא יסלקוהו משם, אלא ישב עם אחרים אולי סופו לתת לב ויבין.

והמלמד יכה¹⁵ את התינוקות להטיל עליהם אימה ויתנו לבם יותר, ולא יכה אותם מכת אויב מוסר אכזרי דבזה מסתתם שכלם ומבלבל דעתם, לפיכך לא יכה אותם לא בשוטים ולא במקל אלא ברצועה קטנה.

פשוט וברור¹⁶ שהוא חיוב ללמד כל השעות הקבועות, בלא שום זלזול אפילו למעט מן המעט.

ואין חלוק אם לומדים מקרא או משנה או גמרא ותוס', צריך הרב לעשות בישוב הדעת לפי כוח התלמידים, איך שתהיה השפעתו עליהם שיתעלו בלמודם.

וגם עתה במדינתנו הוא החיוב על כל רב ומורה ומלמד לראות גם לנטוע בליבות התלמידים אמונה בהשי"ת ותורתו הקדושה, ולהנכס במידות טובות ודרך ארץ. כי אין לסמוך על מה שיתחנכו בבית ובסביבה כלל, אף כשהם באים מהורים ישרים, שרבה העזובה לגבי בנים לעניין למודם והנהגתם.

ועל המורים והמלמדים עיקר החיוב הוא גם להורותם וללמדם שיהיו יהודים כשרים ונאמנים להשי"ת ולתורתו הקדושה, שזה נצטוונו מהשי"ת, וזהו האחריות שלנו.

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם ט

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם י

¹⁶ שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן לא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ה. אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא אומן וגרדי ומלמד
תינוקות בני חצר מעבבין עליו ... בתינוקות דעכו"ם ...
ולא לסופר יהודי ולא לסופר ארמאי ... בסופר מתא

אחד¹⁷ מבני החצר¹⁸ שרצה לעשות אומנות בביתו או חנות שדרך לבא לשם
דרך החצר הרבה אנשים¹⁹, יכולים שאר בני החצר לעכב עליו, מפני
שמרבה נכנסים ויוצאים²⁰, וכ"ש שאינו רשאי לעשות מלאכה בחצר עצמו²¹.
ואפילו חזקה אינה מועילה בריבוי נכנסים ויוצאים²².

גם אם²³ היה כבר בחצר אומנות כזו בהסכמת השכנים ובא עוד אחד לקבוע
אותה אומנות, יש אומרים שיכולים השכנים למחות מפני טענת רבוי
הנכנסים ויוצאים.

¹⁷ שו"ע ונו"כ קנו א

¹⁸ בשו"ע נחלקו המחבר והרמ"א, שלדעת המחבר ה"ה במבוי שאינו מפולש יכולים למחות, והרמ"א כתב
בשם יש אומרים שבמבוי אינם יכולים למחות, ובמבוי מפולש לכו"ע אינם יכולים למחות, שבלא"ה בוקעים
בו רבים

¹⁹ בד"מ סק"א מדייק שאם אין שם ריבוי אנשים אינם יכולים לעכב. ומלשון הרמב"ם מדייק דלא ס"ל לחלק.
ואף על גב דלעיל גבי אחד מבני החצר שרוצה להוסיף דיוורים, משמע שבכל ריבוי דיוורים יכולים לעכב,
אפשר לחלק דשאני ריבוי דיוורים בבית שהם קבועים שם, משא"כ בנכנסים ויוצאים מהשוק. ובעין מה שחילק
הסמ"ע בסימן קנד סק"ז. ואף למ"ש הטור בשם הרמ"ה יש להוכיח דדוקא בריבוי נכנסים ויוצאים יש קפידא,
שכתב לחלק בהך דאומנות שאין קצבה לנכנסים ויוצאים, ומשמע שאם ידוע שאין ריבוי נכנסים ויוצאים אינו
יכול לעכב. ובכנה"ג כתב בשם מהר"י אדרבי שיכולים לעכב מלקבוע ריחיים של בהמה, וכתב הכנה"ג שאם
עושה לעצמו ואינו מרבה בדריסת רגל תליא בפלוגתא, ולדעת הרשב"א וסיעתו אינו יכול למחות.

²⁰ בסעיף א כתב הטעם מפני שמרבה את הדרך ובסעיף ב כתב לענין שמונעים השינה כבר כתבו הפוסקים
דלאו דוקא אלא שסעיף א הוא לשון הברייתא וסעיף ב הוא לשון המשנה. ומ"מ גם מניעת שינה נזק הוא
שיכולים לעכב

²¹ כ"כ הבי"ב בכללן של דברים שבסוף החלק הראשון. ואפשר שאפילו מלאכה שאין בה רעש, שאין החצר
עשויה למלאכה ומפריע לשאר בני החצר וכתב בכסף הקדשים שאף אם יש שם חנות מכבר, יכולים לעכב,
ואפילו בעל החנות עצמו, שיכול לומר שבחנותו יכול לסגור אימתי שירצה, ועוד שבהננות מרויח בצער, אבל
צער מאחרים אינו חייב לסבול.

²² שו"ע ונו"כ שם ד

²³ רמ"א שם ה"ה וכ"ש בן עיר אחרת, ואפילו במקום שאין איסור מדין פסקת לחיות, ועי' באחרונים שם שנראה
שבחצר לכו"ע יכולים למחות, ולא קאמר הרמב"ם שאינם יכולים למחות כי אם במבוי, עיין שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

וכן אינו²⁴ יכול להשכיר ביתו שבתצר²⁵ לאומן או לחנות, ונחלקו הפוסקים²⁶ אם יכול למכרו לאחר מאלו.

בכל הדברים²⁷ שבני החצר יכולים לעכב, אף על פי שכולם נתרצו פרט לאחר, יכול היחיד לעכב.

**ו. מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא
למתא אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי מפסק
נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן ואי איכא
גמלא לא ממטינן**

מוליכין הקטן²⁸ ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו בין במקרא בין בדקדוק, ואין בני שכונתו יכולין למחות בידו לומר שהם אינם יכולין לשכור מלמד בלא הוא אם הוא לא יסייע עמהם, שאם יש להם נערים גם כן לשם ללמוד יוליכום גם כן לשם למלמד הטוב מזה.

²⁴ שו"ע ונו"כ שם א

²⁵ וכתב הטור אפילו אינו מוצא להשכירו בדמים שזה שוכר, ומדייק הב"ח שאם אינו מוצא כלל להשכיר או למכור רק לזה מותר, שאינו צריך להפסיד ביתו בגלל זה.

²⁶ רמ"א שם, ובב"י כתב בשם המרדכי שיכול למכור ואח"כ יעמדו בדין עם הלוקח, וצ"ע שמסתבר שיכולים למחות גם בלוקח, שהרי לא עדיף מזה שמכר לו, וא"כ מה מועיל במכירה, ומה שייך לעמוד בדין, ומסתבר שאם הלוקח קנה ע"ד כן יכול אח"כ גם לבטל המכירה מדין מקח טעות, ובדוחק אפשר לומר שאין השכנים יכולים לעכב עליו מלמכור למי שיצטרכו לעמוד עמו אח"כ בדין, וצ"ע. והטור כתב שה"ה שאסור למכור, ובדרישה מפרש בדעת הטור שאם אינו מוצא למכור רק לאחד מאלו מותר למכור, עיין שם. וכתב בכנה"ג שה"ה שאסור למכור לשכן רע, וראיתי בשם רוח חיים באחד מהשכנים שרצה למכור בית למי שיכולים השכנים לעכב, ואף על פי שאינו יכול למכור בסכום זה לאחר, וכל השכנים חייבים להשלים לו הפסדו. ובטעם החילוק בין מכירה להשכרה כתב בדרישה שהלוקח בית, אף על פי שהוא עתה אומן, לא ישאר לעולם באומנות זו, וכיון שקונה לצמיתות, אמרינן שלדירה הוא קונה, וכל זמן שהוא באומנות זו ישכירנה לאחרים, משא"כ שוכר לזמן שוכרו ע"ד להשתמש בו למה שצריך לו, ואם אומן הוא ודאי שיעסוק שם באומנותו, ולכן אסור. ועוד פירש שסתם מוכר מפני דוחקו הוא מוכר, ולכן הקילו בו שאם אינו מוצא למכור אלא לאומן מותר, אבל שכירות מצוי להשכיר, ואם יצטרך להוויל קצת למי שאינו אומן, לא חסו עליה. ובערוה"ש כתב שדרך לפרש בשעת שכירות לאיזו מטרה הוא שוכר, ואילו במכירה אין דרך לפרש. ולכל הפירושים נראה שאם מודיע בפירוש שקונה לאומנות שיש בה נזק אסור למכור לו. פתחי חושן חלק ז פרק א העאה עא

²⁷ שו"ע ונו"כ שם א ובסמ"ע

²⁸ שו"ע ונו"כ יו"ד שם מז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

במה דברים אמורים כשהיו שניהם בעיר אחת ואין נהר מפסיק ביניהם, אבל מעיר לעיר או בעיר אחת ומצד זה של הנהר לצד השני אין מוליכין אותם שמא יזוקו התינוקות, אלא אם כן היה גשר בנין בריא שאינו ראוי ליפול מהרה.

ז. סך מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי ואי איכא חמשיין

מותבינן תרי ואי איכא ארבעין מוקמינן ריש דוכנא

ומסייעין ליה ממתא

כ"ה תינוקות²⁹ מספיק להם מלמד אחד, היו יותר על כ"ה עד מ' מושיבין אחר עמו לסייעו בלימודם³⁰, ואפילו שכרו הקהל מלמד סתם לכל התינוקות שבעיר הוא מושיב אחר עמו לסייעו בעדו והם יתנו לו שכרו, דמסתמא דמלתא לאו אדעתא דיהא מקרי להו איהו בלחוד הוא דשכרהו דלא יספיק להם, אלא על דעת דלוקמוה בהדיה אחר שאינו גדול כמותו, אלא שהוא גם כן ישמע ממנו וחוזר ומסייע לו ללמוד קצת נערים בכל יום.

היו יותר מארבעים מעמידין שנים. יש אומרים שאם אין בעיר כ"ה תינוקות אין בני העיר חייבים לשכור להם מלמד, ויש אומרים שאפילו בפחות מזה חייבים, וכן נוהגין.

י"א³¹ ששיעור עשרים וחמשה תינוקות לא היה שייך כי אם בדורות התלמוד. מה שאין כן בדורות הללו שהלבבות כמחט של סדקית ונתמעטו הלבבות בעונותינו הרבים כו', לסברא פשוטה דסך עשרים וחמשה אי

²⁹ שו"ע ונו"כ שם טו

³⁰ והרא"ש והטור פירשו דעד ארבעים אין צריך אחר לסייע וממ' עד נ' צריך אחר לסייעו ונ' צריך שני מלמדים וכ"כ רבינו ירוחם נ"ב ח"א ונראה שהולכין בזה אחר המלמד ואחר הנערים ואם הם לומדים מעט או הרבה והכל לפי הענין. ש"ך שם י. מפרש הרמב"ם דמ"ש כ"ה כו' דעד כ"ה סגי במלמד אחד ועד ארבעים סגי בריש דוכנא ועד חמשיין סגי בתרי ויותר צריך שלשה וכן פ' נ"י בשם ה"ר יונה. אבל הרא"ש כתב דעד ארבעים סגי במלמד אחד ויותר עד חמשים סגי בריש דוכנא וחמשים צריך שנים. ביאור הגר"א שם

³¹ בשו"ת אמונת שמואל סימן כ"ו מובא באמרי ברוך ובגליון מהרש"א ולכן הורה בישוב אחד שהיה בו ששה ב"ב ויש להם כעשרה או י"ב נערים ואינם רוצים לשכור להם מלמד דיכולים לכוף זא"ז ע"ש

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

אפשר למלמד אחד, והלואי שיצא ידי חובתו בסך עשר, וכל שכן י"ב פשיטא שהרי הם בדורותינו כעשרים וחמשה בזמן חכמי התלמוד.

ח. האי מקרי ינוקי דגרים ואיכא אחרינא דגרים טפי מיניה
... כ"ש דגרים טפי קנאת סופרים תרבה חכמה ... הני
תרי מקרי דרדקי חד גרים ולא דייק וחד דייק ולא גרים
... מותבינן דדייק ולא גרים שבשתא כיון דעל על

אם יש³² כאן מלמד שמלמד לתינוקות ובא אחר טוב ממנו, מסלקין את הראשון מפני השני³³, ולא חיישינן שמא מתוך שזה יראה שדוחין הראשון מלפניו יתפאר בלבו לומר שאין כמותו ויתרשל בתינוקות שלא ירא שמא יסלקוהו, דאדרבה³⁴ כל שכן כשיראה שחשבנוהו יתן לב להיות למוד יפה, שדואג מקנאת חבירו שסלקוהו מפניו שיביישנו בבני העיר³⁵.

אם יש כאן³⁶ שני מלמדים האחד קורא הרבה ואינו מדרקק עמהם להבינם על נכון, והאחד אינו קורא כל כך הרבה אלא שמדרקק עמהם להבינם, לוקחין אותו שמדרקק יותר שלא ישתבשו התינוקות, דשבשתא כיון דעל על וקשה אחר כך למנוע מפי התינוקות.

³² שו"ע ונו"כ שם יח

³³ כתב בספר בני חיי נראה לדקדק מכאן שאף שכבר היה מלמד כשבא אחר שלומד טוב ממנו מסלקין הראשון אבל גבי א' קורא הרבה כו' בסעיף שאח"כ דכתב שלוקחין למי שמדרקק יותר משמע דאם כבר לקחוהו לא מסלקין יתיה ע"ש. ועיין היטב (בתשובת רדב"ז החדשות סימן רפ"ה). פ"ת שם י

³⁴ ל' דאיכא למידן ביה טובא, דאפשר שבזה"ל יש לחשוב את משרת ההוראה במוסדות הצבור כשררה של כבוד. ועיין בחנוך תצ"ו שכתב "ולא המלכות בלבד אלא כל השררות שהן במעשה או בשם כבוד מן השמות הנכבדים וכל המינויים בישראל, בירושה הם לו אדם, שזוכה בה בנו אחריו" וכו'. ואפי' את חזן הכנסת אין לסלק במקום שלא נהגו בתחלה למנותו לזמן ידוע, אא"כ נמצא בו פסול (עיין באו"ח סוף סי' נ"ג ובנו"כ). ואף שמבואר ביו"ד סי' רמ"ה דאם בא מלמד אחר שהוא טוב ממנו מסלקין הראשון, אפשר דבזה"ל עדיף טפי וחשיב יותר דרך כבוד, ולא גרע ממהל שכתב המב"ט בח"ג סי' ר' דהלכה רווחת, שהחזנים שוחטים ומוהלים חשיבי כשררה של כבוד. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן פו ד"ה ואף אם

³⁵ כרב דימי דקנאת סופרים תרבה חכמה

³⁶ שו"ע ונו"כ שם יט

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

דף כא:

**ט. דכתיב ארור עושה מלאכת ה' רמיה א"ל שבקיה ליהוא
גברא דליקום בארור א"ל כתיב וארור מונע חרבו מדם**

מלמד תינוקות³⁷ שמניה התינוקות ויוצא, או שעושה מלאכה אחרת עמהם, או שמתרשל בתלמודו, הרי זה בכלל ארור עושה מלאכת ה' רמיה. לפיכך אין להושיב מלמד אלא בעל יראה מהיר לקרוא ולדקדק. ואין למלמד להיות ניעור בלילה יותר מדאי, שלא יהא עצל ביום ללמד מחמת שינה. וכן לא יתענה ולא יעצור במאכל ובמשתה, או לא יאכל ולא ישתה יותר מדאי, כי כל אלו דברים גורמים שלא יוכל ללמוד היטב עם הנערים. וכל המשנה ידו על התחתונה³⁸, ומסלקין אותו.

**י. מקרי ינוקא שתלא טבחה ואומנא וסופר מתא כולן
כמותריין ועומדיין נינהו כללא דמילתא כל פסידא דלא
הדר מותרה ועומד הוא**

כבר התבאר במסכת ב"מ דף קט: שפועל המתרשל במלאכתו³⁹ וגורם הפסד לבעל הבית, יכול לסלקו לאחר שהתרה בו ולא הועיל, ויש אומרים⁴⁰

³⁷ שו"ע ונו"כ שם יז

³⁸ כשיש ביטול תורה מחמת חסרון ספרים חייב אדם להשאל, ואם יפחתו משלם השואל הפחת וצריך לתת משכון על זה, עיין תשובת הרא"ש סוף כלל צ"ג. ערך לחם שם

³⁹ ומשמע מדברי הפוסקים שאין ג"מ בין צבור ליחיד אלא לענין שמשרתי הצבור לדעת הרמב"ם כמותריין ועומדים, או לענין דהוה פסידא דלא הדר, אבל כשמתרה בו, לכו"ע אף יחיד יכול לסלקו, ואפילו אם ירצה הפועל לשלם הפסדו. ונראה שאפילו אינו מפסידו ממש, אלא שמתרשל במלאכתו שלא כדרך הפועלים יכול לסלקו לאחר התראה, וכן מוכח מלשון הרמ"א (סימן שלג סעיף ה) גבי מלמד שאסור לו לעשות מלאכתו עם הלימוד או להיות ניעור בלילה יותר מדאי וכו', וסיים וכל המשנה ידו על התחתונה ומעברינן ליה, וכל זה לענין לסלקו מכאן ולהבא, אבל משכרו על העבר נראה שאין יכול לפחות, אא"כ גם לו הפסד בדבר שיכול לתבעו על כך. פתחי הושן חלק ד פרק י הערה כד

⁴⁰ רמ"א סימן שו סעיף ה, והוא דעת הראב"ד בהשנות לענין שתלא, וכ"כ הטור, ולכאורה היינו דוקא בשתלא, אבל מלשון הטור נראה דה"ה בכל המנויים שם, וכ"כ הסמ"ע, ובאבן האזל (פ"י מה' שכירות הלכה ז) נראה שלא נחלקו כי אם בשתלא, וכתב בטעמו של הרמב"ם ששתל של יחיד יכול לסלקו אף בלא טענה ונותן לו חלקו במה שנמנע, כמ"ש הרמב"ם בדין שתלא שמסתלק, ובעובדא דרוניא ורבינא ג"כ היה רוניא שתל של

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

שפועל המפסיד באופן שאי אפשר להחזיר ההפסד, מסלקו בלא התראה, וכן אם יצא עליו שם גנב וחושש שיגנוב לו, יכול לסלקו תוך זמנו.⁴¹

העובדים המושכרים לצבור⁴², כגון מלמד תינוקות⁴³, הנוטע אילנות לבני העיר⁴⁴, שוחט שניבל בשחיטה⁴⁵, המקיז דם שחבל⁴⁶, וסופר שמטה

רבינא, ולא כמו שהבין המ"מ בדעת הרמב"ם שרוניא היה שתל של צבור ועיקר מענתו של רוניא היה לפנים משורת הדין, והצבור צריך לעולם להתנהג לפנים משוה"ד, ולכן בשל רבים א"א לסלקו בלא מענה, עיין שם, ועי' להלן בדין סילוק אחד ממנויי הקהל, ועי' נה"מ (סימן קעו ס"ק לג) לענין שותף.

⁴¹ רמ"א סימן תכא סעיף ו, ועי' פת"ש (שם סק"ב), ומשמע מדבריו בשם חוט השני שאם מבטיח הפועל באופן המועיל שלא יגנוב אינו יכול לסלקו. ומ"מ משמע דהיינו כשיש קצת הוכחה לחשש גניבה, כגון שנתפס כגנב במקום אחר, ובשורת שבות יעקב (ח"א סימן קעד) כתב שהוחזק כגנב, ולא נתבאר כמה הוחזק, אבל משום חשש בעלמא אינו יכול לסלקו. ובערך ש"י (סימן תכא) כתב שאם מכחישו המשרת וטוען שלא גנב ואינו גנב, לאו כל כמיניה דבעה"ב לסלקו תוך זמנו. ומ"מ כתב שא"צ לברר בעדים כשרים שגנב אלא אפילו מברר עפ"י קרובים או שיש רגלים לדבר לפי ראות עיני הב"ד סגי. ובדברי גאונים (כלל פב סימן גב) השיג עליו ומוכיח מכמה פוסקים שבקול בעלמא שיצא עליו שם גנב יכול לסלקו..

⁴² שו"ע ונו"ב שו"ח

⁴³ מיקרי ינוקא פירש"י כאן דשבשתא כיון דעל על, וכתב המ"מ בדעת רש"י דדוקא כשהמלמד עצמו טועה ואינו יודע הוא דמסלקינן ליה, אבל אם הוא יודע אלא שאינו משגיח על אחד מהתינוקות אם אומר הדבר בטעות, לא מסלקינן ליה, ובתהלה לדוד כתב שדעת הר"ן שגם בכה"ג מסלקינן ליה, ותמה שהב"י לא הביא דעתו, והתוס' (בב"ב שם) פירשו שבשעה שמלמד להם טעות הם מתבטלים, ואותה שעה אי אפשר להחזיר לעולם, ולשני הפירושים הקלוקל הוא בלימוד שמלמד בטעות. אבל הרי"ף פירש שהקלוקל הוא שמתבטל מלימודו, והרמב"ם כתב שני הפירושים, וכ"כ הטור, מלמד תינוקות שמטה ולימד טעות או שלא למד כלום, והמרדכי כתב דכ"ש אם בטל יום או יומיים, ופירש הסמ"ע דהיינו יום שהוא כיומיים, והוא מעת לעת, ומשמע שבפחות מזה לא מיקרי מקלקל שיוכל לסלקו בלא התראה, ובתה"ל"ד נשאר בצ"ע בזה, עיין שם, ולפירוש התוס' והרי"ף צ"ע דא"כ בכל פועל הוי פסידא דלא הדר בזמן שמתבטל, ואפשר שבשאר פועל יכול להשלים לאחר זמן השכירות, אבל מלמד הרי צריך ללמוד גם ביום אחר, ולזה אין השלמה, ועי' שאלת יעב"ז (ח"ב סימן לח). ועכ"פ משמע שאם אין המלמד פושע אינו יכול לסלקו, ובשו"ע יו"ד (סימן רמה סעיף יח) כתב, אם יש כאן מלמד שמלמד לתינוקות, ובא אחר טוב ממנו, מסלקין הראשון מפני השני, ע"כ, ומשמע אף על פי שאינו פושע אלא שמצאו טוב ממנו יכולים לסלקו, וגם בשו"ת הרא"ש (כלל קד סימן ד) וכן בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן רפה) משמע שהשוכר מלמד שמצא טוב ממנו אינו יכול לסלקו, ודוחק לחלק בין מלמד של יחיד לבין מלמד של רבים.

⁴⁴ היינו שתלא, והקשו התוס' מאי פסידא איכא, אם הפסיד ישלם, ותירצו שאין הוא מפסיד כדי שנחייבו לשלם, אלא שפושע הוא בזה שאין הנטיעות גדילות כראוי, והפסד הוא לבעל האילנות, ובסמ"ע (סק"ב) כתב עוד שאילו נטע כראוי כבר היה מגדל פירות, ובאותו שבה שראוי לבא לא שייך תשלומין, דלא ידעינן כמה הוה, ומש"ה קרי ליה פסידא דלא הדר.

⁴⁵ היינו טבחא, וכתב המ"מ בשם הראב"ד שאפילו עושה בחנם קנסינן ליה שלא ישחוט לא בחנם ולא בשכר, אי נמי דעביד בשכר ואיכא פסידא טובא, דאע"פ שמשלם דמי הבהמה, דמי בושתו ובשת אורחיו אינו משלם (עי' בב"ב דף צג ע"ב), אי נמי זימנין דצריך לבשר ואין לו רק בהמה זו.

⁴⁶ היינו אומנא, וכן פירש"י בב"ב, אבל בב"מ פירש מוהל תינוקות. ובב"ב פירש"י שהרג, ולפי"ז גם במוהל איירי שהרג התינוק, והטור כתב מקיז דם שקלקל, ואפשר שמפרש שהקיז שלא כהוגן ונמצא שחבל ללא צורך, והנ"י מפרש שהקיז דם וחלה, שאינו משלם הצער.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

בשטרות⁴⁷, וכל כיוצא באלו האומנין שהפסידו באופן שאי אפשר שיחזירו
ההפסד, מסלקין אותם בלא התראה⁴⁸, ויש אומרים⁴⁹ שמ"מ צריך שיהיו
מוחזקים בכך, או שיתרו בהם.

יש אומרים⁵⁰ שכל מינויי הקהל שיש בהם משום שררה, אין מסלקין אותם אלא אם
כן נמצא בהם פסול.

⁴⁷ היינו סופר מתא, וכפירוש התוס' (בב"ב), והוא פסידא דלא הדר אם נכתב השטר שלא כדין, ובש"מ בשם
הר' יהונתן פירש שחיסר בשטר אחד מהתנאים שהתנו ביניהם, והוא פסידא דלא הדר משום שגם העדים לא
יהיו נאמנים נגד השטר, ואינו בתשלומין משום שאינו אלא גרמא, ורש"י פירש סופר מתא שכתב ספר תורה
בטעות, והקשו התוס' שזה אינו בגדר פסידא דלא הדר, שיכולים להגיהו ולתקנו (עי' שו"ת רדב"ז ח"א סימן
צה), ובשם רש"י כתבו התוס' ספר מתא שמספר לאנשי העיר, ופירש הר' יהונתן שאם מגלה יותר מדאי גורם
בושה למתגלה והוא פסידא דלא הדר.

⁴⁸ שימת הרמב"ם שבכל אלה דוקא בשל צבור כמותרים ועומדים הם, וכמ"ש הואיל והעמידו אותם צבור
עליהם, ונראה טעמו שבשל צבור אחריותם גדולה יותר, שהיחיד יכול יותר להשגיח שלא יקלקל. והחזו"א
(ב"ק סימן כג סוף סק"ב) כתב דלא איירי בשבא לסלקם תוך זמנם, אלא שבאלו יש מנהג שמקבלין אותם
לעולם, ובשאר אומניות לאחר שהתחילו במלאכה אי אפשר לסלקם אא"כ ימצאו להשתכר במקום אחר,
באלו אמרו שאיבדו זכותם, שע"מ כן לא שעבד בעה"ב נפשיה (נראה שפירושו זה אליבא דמ"ד שגם בשל
יחיד הדין כן, כמ"ש לעיל), ועוד כתב שזהו מצוה על פרנסי העיר לסלקו לטובת הצבור ולמנות את ההגון
והישר, והוא אוהרה לפרנסי הצבור.

⁴⁹ מ"א שם, ובנ"י כתב שחזקה היינו ג' פעמים, ומשמע שאם התרו בהם א"צ ג' פעמים.
⁵⁰ עי' פת"ש (סימן שלג סק"ג) ובשו"ע או"ח (סימן נג סעיף כה) לענין ש"ץ ובאחרונים (שם). וביו"ד (סימן רמה
סעיף כה) ובאחרונים (שם) לענין רב, שאין מסלקין אותם אלא בפשיעה ממש. ובשו"ת לבושי מרדכי (תליתאי
יו"ד סימן לד) כתב שגם מלמד הוא בכלל מינויי הקהל שאין מסלקין אותו, וכמ"ש האחרונים בש"ץ ושמש
הקהל, וק"ו למלמד, וכל מה שנאמר בסימן שלג וסימן שלד בענין סילוק מלמד היינו מלמד של יחידים, ובשם
המבי"ט כתב שגם שוחט ומוהל הם בכלל מינויי הקהל, ולכאורה מדברי הגמרא שמנו מיקרי דקדקי ושוחט
בכלל אלו שמותרין ועומדים, משמע שאפילו בפשיעה קלה מסלקין, ואילו במינויי הקהל ושררות כתבו
הפוסקים שאין מסלקין אלא בפשיעה גמורה, וכמה נתחבטו הפוסקים באיזה אופן יכולים לסלק רב או שו"ב,
והיה אפשר לומר שתקנה זו של מנויי הקהל לאו מדינא דגמרא הוא, ובכנה"ג (סוף סימן שלג) כתב בהדיא
שמלמד של קהל יכולים לסלקו. (ועי' שו"ת לחם רב (סימן ד) שדן בדין מלמד שאין אשתו עמו אם יכולים
לסלקו, והעלה שכל שראוי למנותו אי אפשר לסלקו), ובמהדו"ת (או"ח סימן למ) דימה הלבושי מרדכי דין
סילוק מנויי הקהל לדין חזקה למנות בנו אחריו, וכתב שברבנות הוא מן התורה מדין הורדה מקדושה, ובשאר
מינויים אינו אלא ממנהגא, ומשמע מדברי הפוסקים שגם גבאי צדקה הוא בכלל מינויי הקהל, והאחרונים
כתבו עוד טעם שאין מסלקין מינויי הקהל משום שמסתמא המינוי הוא לכל ימי חייו, ומכיון שכבר האריכו
האחרונים בהלכה זו, לא מצאתי לנכון להאריך בזה. ועי' באורח"ח (סימן נג) וכן בדרכי תשובה (סימן א) לענין
שו"ב, ובדברי גאונים (כלל צד), ובערוה"ש (סימן שלג ס"ק טו), ועי' דברי מלכיאל (ח"ג סימן קעב) בדין שמש
הקהל שעשה מעשה שלא כהוגן אם יכולים להעבירו, ועי' הערה א מדברי החלקת יעקב בדין משולה של
מוסד.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

בזמננו בערים הגדולות עב"פ שכל חבורה או חוג יש להם ת"ת ומלמדים, יש להסתפק אם גם אלו בכלל מינוי הקהל⁵¹, ועוד יש לדון בזמננו שידוע שהמלמדים מתמנים בכל דיני ותנאי מנהג המדינה בדין פועלים, וממילא יש לדון גם בזה לפי מנהג המדינה.

יא. יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילן אצלו וחכמים מתירין

עוד התבאר שם דף ס: שמותר להנוני⁵² לחלק קליות ואגוזים לתינוקות כדי להרגילם לבא לקנות אצלו⁵³.

יב. כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי ולא מלמד תינוקות ולא אחד מבני בעלי אומניות ולשכנו אינו כופיהו ... בר מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב ...

מדת חסידות הוא שלא ירד אדם לאומנות חבריו⁵⁴.

⁵¹ שעיקר הטעם הוא משום שררות, ובכנון אלו אין בהם משום שררות, ואולי יש מקום לדון בראש ישיבה כדין שררות. פתחי חושן חלק ד פרק י הערה לה

⁵² שו"ע ונו"כ שם יח

⁵³ בסמ"ע כתב דקמ"ל שאין שאר חנונים יכולים למחות בידו מפני שמרחיק הקונים אצלם, שהרי יכולים גם הם לעשות כמוהו, אבל לכאורה נראה יותר דמדנקט השו"ע הלכה זו כאן בדיני גניבת דעת, שמפרש כמו שפירש רי"ו בדעת הרמב"ם שסיים בזה ואין בזה גניבת דעת, והיינו שיש מקום לומר שמה שנותן לתינוקות קליות נראה כמתנת הנם, ואינו אלא להרגילם אצלו, ובשו"ת שו"מ מהדו"ב ח"א סימן מד מצדד לומר, דמ"מ יש בו דין עני המהפך בהררה פתחי חושן שם הערה נה.

⁵⁴ שו"ע הרב ה' הפקר והשגת גבול סוף סעיף יג, ובמ"מ שם ציין לדברי הרמב"ם פ"ה מה' דיעות ה' יג, ושם לא כתב הרמב"ם שהוא מדת חסידות, אלא מנה דבר זה בכלל משאו ומתנו של ת"ח, אלא שבגמרא סנהדרין (דף פא ע"א) אמרו בהא דכתיב ואת אשת רעהו לא טימא זה היורד לאומנות חבריו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ומעיקר הדין⁵⁵, כל בן אותה העיר הקובע חנות או אומנות, אפילו בצד חנותו⁵⁶ או אומנתו של חבירו אינו יכול לעכב עליו⁵⁷, אף על פי שבוזה גורם למעט פרנסתו של הראשון.

גם אם השני עושה מעשה למשוך לקוחות אליו⁵⁸, כגון שמחלק מתנות לתינוקות, או שמוזיל המחירים, אין חבירו יכול לעכב עליו, אא"כ מוזיל בשיעורים שאין דרך הסוחרים לעמוד בהם⁵⁹.

⁵⁵ שו"ע ונו"כ קנו ה

⁵⁶ אמנם במרדכי (פ' לא יחפור סימן תקמ"ז) ובהגהמ"י כתבו בשם אביאסף, מבוי הסתום מג' צדדים רק בצד אחר יכנסו לו, ודר ראובן אצל סופו הסתום (ויש לו חנות להלוואה ברבית לעכו"ם), ובא שמעון לדור (וגם לפתוח חנותו) כנגד הצד הפתוח שאין העכו"ם יכול לילך אם לא ילך תחלה לפני פתח שמעון, נראה דיכול לעכב עליו כדרב הונא, וכתב הב"י בסימן קנו (סוף החלק השני) שהאביאסף ס"ל דלא כרב הונא ברדר"י, וא"כ לדין דקיי"ל כר"ה ברדר"י לא מצי מעכב עליו, ובהגהות שם כתב בשם הד"מ שגם ר"ה ברדר"י מודה בהאי דינא, דכיון שאינו יכול לעבור לראובן אם לא ילך תחלה לפני פתח שמעון, מיקרי יורד לאומנתו, משא"כ כשמעמיד החנות בצדו. ובתשובה סימן י כתב הרמ"א כעין זה שבנדון האביאסף הוי ברי הזיקא, ובכ"ה"ג מודה ר"ה בריה דר"י, וע"ז כתב שם בני"ד (בדו"ד בקשר להדפסת ספר הרמב"ם בין המהר"ם פדואה ובין עכו"ם אחד שרצה ג"כ להדפיס) שמכיון שהשני בא להזייל במחיר הספרים, הוי ברי הזיקא ואסור משום יורד לאומנות חבירו, עיין שם, ובשו"ת בית אפרים כתב שההג"ה אינו מדברי הד"מ, עיין שם,

⁵⁷ כתבו רוב הראשונים דהלכה כרב הונא בריה דר"י דס"ל כרבנן, ובתרא הוא, ודלא כרב הונא שסובר שיכול לעכב על בעל ריחיים אחר, ובאיבעיא דר"ה ברדר"י בדין בן מבוי על בן מבוי אחר, כתבו דכיון דסלקא בתיקו אינו יכול לעכב. וכתבו הראשונים הטעם דכיון דספיקא הוא אינו יכול לעכב עליו, ובנה"מ סימן קנו סוף סק"ב הקשה מ"ש מהא דסימן קנה סעיף ג גבי רפת בקר שפסק שם שמספק יכול לעכב עליו לכתחלה, ובשו"ת חת"ס חו"מ סימן עט כתב דשאני בני מבוי שמוחזקים בזכות לקבוע חנות בכל מקום שירצו וכשבא לעכב עליו הרי זה כמוציא מחזקת רשותו, עיין שם ובהא דמצודת הדג משמע מדברי הראשונים שגם למסקנא אתיא אליבא דכו"ע, וממעם דיהבי סייאריה. והיינו שכיון שהורגל הדג לבא אל צייד זה, ה"ז כבא לידו וזה שיורד לאומנתו ה"ז כמוציא ממנו. אבל המאירי כתב שלמסקנא גם הא דמצודת הדג אינו אליבא דהלכתא. ובשו"ת חת"ס חו"מ סימן עט כתב שאפשר שגם הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו תירוץ זה סוברים דדחיה בעלמא הוא, וכ"כ בשו"ת צמח צדק חו"מ סימן כג. ועיין באריכות בדים פסקיה לחיותא ויורד לאומנו חבירו כפתחי חושן חלק ה פרק ט הערה ב

⁵⁸ וכן פסק בשו"ע סימן רכח סעיף יח, ועי' שו"ת בית אפרים חו"מ סימן כח ובשו"ת מהר"ם שיק סימן כ.
⁵⁹ ערוה"ש סימן קנו סעיף יא, ואף על פי ששם כתב לגבי בני עיר אחרת, נראה דה"ה בבן אותו מבוי דהוי כפוסק היותו, כדמוכה בסוניא, וכן משמע בשו"ת חת"ס חו"מ סימן עט ד"ה מזה. ובסימן רכת הביא הערך ש"י מדברי שו"ת דרכי נועם חו"מ סימן לה בדין עכו"ם שהביאו יריעות פשתן ואח"כ העלו השער, ועשו הקונים הסכמה שלא לקנות בשער היוקר, ואחד מהם מוחה ורוצה לקנות ביוקר, ופסק שיכולים למחות בעדו משום דחשיב מזיק במה שמקלקל בני האומנות, והוא עצמו נחסר בכך, ואף על פי שע"כ ימנע מלהרויח, אין שורת הדין נותן שזה ירויח וזה יוזק.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בבא בתרא

בן עיר אחרת⁶⁰ הכא לפתוח⁶¹ חנות או אומנות, בכל אופן יכול הראשון לעכב עליו⁶², אבל אינו יכול לעכב על בן עיר אחרת מלבא לדור כאן ולפתוח חנות⁶³.

בני עיר אחרת המביאים סחורה⁶⁴ למכור בתוך העיר, יכולים בני העיר לעכב עליהם מלמכור כדרך חנונים, וביום השוק יכולים למכור בשוק גם מעט מעט, אבל לא יחזרו על הפתחים למכור⁶⁵, ויש אומרים שאף ביום השוק אינם רשאים למכור רק לאנשים הבאים מהחוץ ליום השוק.

לא אסרו לבני עיר אחרת למכור, אלא כשאין תועלת לבני העיר הישראלים, אבל אם יש תועלת ללוקחים, כגון שמוכרים בזול יותר, או סחורה יותר טובה, יש אומרים שאין יכולים למחות⁶⁶.

⁶⁰ שו"ע שם ה

⁶¹ כתב הרמ"א בני עיר אחרת שבאים לפזר בעיר ואין מרויחין, אין בני העיר יכולים למחות בהם, אף על פי שמייקרים השער.

⁶² וכמ"ש בר מתא אבר מתא אחריתי מצוי מעכב, ואפילו במקום שאין עיכוב מצד ריבוי נכנסים ויוצאים, ואפילו אינו פותח סמוך לחנותו של ראשון, כדמשמע מרש"י ותוס' (ומ"ש בנמרא ובשו"ע שאם משלם מס למושל העיר אין יכולים למנעו, לא הארכתי בזה, ומסופקני אם שייך הלכה זו בזמננו) פתחי חושן שם הערה ,

⁶³ רמ"א שם סעיף ז, מדברי הרא"ש בתשובה, הביאו הטור סוף סימן קנו. ונראה מדבריו שאפילו בא בפירוש לדור ע"ד לפתוח חנות אין יכולים לעכב עליו. ומ"ש הרמ"א שם ויש חולקין, והוא מדברי המהרי"ק שורש קצא, נראה שלא כתב כן אלא במקום שיש חשש מריבוי התושבים היהודים שם, וכמ"ש הרמ"א שם בקיצור מדברי המהרי"ק, וגם זה מדיני חזקת ישוב, עיין שם.

⁶⁴ שו"ע סימן קנו סעיף ז, ומשמע שלמכור בסיטונות אין מעכבין עליהם, ובפת"ש סק"ט כתב בשם כנה"ג שאם גם בני העיר מוכרים בסיטונות, יש אומרים שיכולים לעכב על ידם, ובשו"ת משפטי שמואל סימן מט סובר שגם בזה אין יכולים לעכב, דא"כ בטלת משא ומתן מעלמא, עיין שם ובסימן נ, ועי' שו"ת אבני ח'מ סימן מה.

⁶⁵ שו"ע שם, וכ"כ הרמ"א שם לענין הלואה ברבית לעכובים, וכתב בשו"ע ורמ"א שם שאם יש להם מלוה בעיר (ממה שמכרו או הלוו בדרך היתר) מוכרים (או מלוים) כדי פרנסתם עד שיגבו חובם.

⁶⁶ ברמ"א שם לגבי הלואה ברבית כתב שמותרים להלוות לבני עיירות המתקבצים שם לבא בשוק, וכתב הסמ"ע סק"כ דדוקא בהלואה כתב כן, משום דבהלואה עיקר הריוח הוא לאחר יום השוק, אבל במכירה שהוא דבר התלוי בזמן המכירה מודה הטור שיכול למכור אף לבני, ובב"י נראה שלא הכריע בזה, ומשמע מדבריו שאף לצד שמותר למכור לבני העיר, היינו דוקא כשרוב מצויים שם אינם אנשי המקום, עיין שם. אבל בבאר הגולה כתב שמדברי הרי"ף ותוס' ורא"ש משמע שגם במכירה לא הותר אלא לבני השוק, וכ"כ הב"ח, וכן משמע בשו"ת משפטי שמואל סימן מט, ועי' פת"ש שם סק"י. ועי' שו"ת שו"מ מהדו"א ח"א סימן מא בדין ירידים אם מיקרי יום השוק.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

לא אסרו לבני עיר⁶⁷ אחרת למכור, אלא כשאין תועלת לבני העיר הישראלים⁶⁸, אבל אם יש תועלת ללוקחים, כגון שמוכרים בזול יותר, או סחורה יותר טובה, יש אומרים שאין יכולים למחות⁶⁹.

בזמננו⁷⁰ שיש פותחים צרכניות מוזלים מאוד, ואם מיועדים לחוג מסוים בלבד⁷¹ נראה פשוט שאין לעכב עליהם דהוי לטובת אותו צבור⁷².

א. במקרי דרדקי דלא מצי מענב ... עזרא תיקן להזן לישראל שיהו מושיבין סופר בצד סופר

⁶⁷ מדברי הרמב"ן בהשנתו על הר"י מיגאש משמע דלאו דוקא בסוחרים הבאים למכור סחורה, אלא ה"ה לקבוע חנות או אומנות כצד חנות, אין יכולים למחות, וצ"ע.

⁶⁸ ברמ"א כתב, ובלבד שיהיו הלוקחים ישראלים, אבל בשביל עכו"ם הנהנים לא, ונראה דהיינו כשכל הנהנים הם עכו"ם, כגון סחורה שאין ישראל לוקחים (עי' להלן בדין הלואה ברבית), אבל כשיש הנאה ללוקחים ישראל, לא איכפת לן שגם עכו"ם נהנים.

⁶⁹ רמ"א סימן קנו סעיף ג, והוא דעת הר"י מיגאש, והביאו הרא"ש והנ"י, שאין יכולים לעכב לתועלתם ולהפסיד ללוקחים ישראל, והרמב"ן חולק, דמה שאמרו בפרק הזהב שמותר להזיל השער, היינו דוקא בבני אותה העיר, אבל בבני עיר אחרת לא,

⁷⁰ פתחי חושן שם הערה יח

⁷¹ אנב יש לדון בצרכניות לחוג מסוים אם מותר למי שאינו מאותו חוג לקנות שם, ונראה שאם באמת מטרת הבעלים לההנות לאותו חוג בלבד, ודאי אסור, והוא יותר מגניבת דעת, שאפשר שיש בזה גם גניבת ממון, שהרי אין זה רוצה למרוח או להרויח פחות אלא עבור צבור זה, וכ"ש כשצריך גם לשקר לשם כך, אבל אם אין הבעלים מקפיד ומוכר לכל מי שנכנס מבלי לשאול, אף על פי שבאופן רשמי נקרא ע"ש חוג מסוים, מסתמא ע"ד כולם עשה. ומ"מ נראה שמותר לקנות לעצמו ולמכור אח"כ לאחר.

⁷² אלא שיש הרבה צרכניות שאע"פ שבאופן רשמי מיועד לחוג מסוים, למעשה מוכרים לכל הבא, ואם מוכרים במחיר הקרן ממש, נראה דדמיה למ"ש לעיל בשם הרמ"א שאם אינו עושה לשם ריוח אי אפשר לעכב עליו, אלא שבדרך כלל אין זה מחיר הקרן (ונראה שמה שמוסיפים עבור הוצאות העובדים ושכר דירה וכיוצא בזה הוי כמחיר הקרן, כדמוכח גבי נוי"ג באמונה, עי' פרק י) כי אם בריוח מועט, אם יש לדון בזה משום טובת הצבור, ונראה שלדעת כמה פוסקים יש בזה משום פסקא לחיותיה, וכמ"ש לעיל, וצ"ע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

כבר התבאר שאין השכנים⁷³ יכולים לעכב מללמד תינוקות⁷⁴ של ישראל תורה בתוך ביתו⁷⁵, וכן לכל דבר מצוה אינם יכולים למחות⁷⁶.

וכן מלמד⁷⁷ תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בעידו, כדי שיבואו לו תינוקות אחרים או אפילו כדי שיבואו התינוקות שאצל זה לזה, אין יכולין למחות בידו שנאמר (ישעיה מב פסוק כא) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויגדיר.

⁷³ שו"ע ונו"כ קנו ג, ואינם יכולים לומר שקול התינוקות מפריע להם לישן.

⁷⁴ מדרסתם, משמע דאינו מחלק ואפילו הן רבים שרי, וכ"כ הטור (המובא בציונים אות מ') בהדיא ע"ש, ולא [כהרמב"ן ב"ב כ"א ע"א ד"ה בספרא] שכתב על פי פירש"י [שם ד"ה בסופר] דביותר מחמשים והוא מלמד את כולם דאסור. סמ"ע שם יג

⁷⁵ עיין בלבוש [כאן] שכתב, ונ"ל דוקא בני המבוי או בני החצר שדרים יחד במבוי אחד או בחצר אחת ואינם דרים יחד בחדר אחד או בבית החורף אחד, אבל אותם הדרים בבית חורף אחד כנהוג במדינות אלו מחמת דוחק דירה, נ"ל ודאי שכל אחד יכול למחות בחבירו אפילו להיות מלמד תינוקות של ישראל תורה באותו בית החורף שהוא דר שם עמו, שזה ודאי אין דעת רוב העולם סובלתו, ועל דעת זה לא נשתתף עמו בדירה זו, אם לא שהתנה מתחילה, עכ"ל. מובא בפ"ת שם ב

⁷⁶ בספר "הזהרו בממון חבריכם" (עמוד קנו ואילך) האריך בענין גזל שינה, ועוד דן שם בדין בית מדרש וישיבה הסמוכים למקום מגורים אם מותר ללמוד בקול רם, ותשובת אותו גדול שיתכן שיכולים השכנים להתנגד מראש שלא יקבעו שם ישיבה, אבל אם לא התנגדו, או שהישיבה קדמה, הרי ידע וסבור וקיבל. וצ"ע שלא ציין לדברי השו"ע בסימן קנו סעיף ג שכתב, וכן יש לו (לאחד מבני החצר) ללמוד תינוקות ישראל תורה בתוך ביתו, ואין השכנים יכולים למחות בידו ולומר אין אנו יכולים לישן מקול התינוקות, וה"ה לכל מילי דמצוה שאינם יכולים למחות בידו, ע"כ, ומשמע שבכל אופן מותר, ואפשר שיש לחלק דשאני התם שהוא אחד מבני החצר, אבל כשיבא אחד שלא מבני החצר לקבוע שם ללמוד תשכ"ר, אפשר שיכולים לעכב, וכבר העיר בזה בספר צדקה ומשפט פרק יב. וה"ה גם כמה שדן שם בדין בית מדרש שאומרים סליחות באשמורת או בחצות אם יכולים השכנים למחות. עוד דן שם במקרה שיש שכן חולה, והשיב אותו גדול שבודאי הייבים להתחשב בחולה, ומשמע שם שגם בביהמ"ד כתב כן. ויש להסתפק אם דין חולה נאמר גם בהך דסעיף ג, והיינו במילי דמצוה, ששם ההיתר הוא לאו משום דסבור וקיבל, ויש לדון דא"כ במקום שיש חולה יבטלו הלימוד והתפלה מביהמ"ד, ולא מצאתי דבר זה. וצ"ע. פתחי חושן חלק ה פרק טו הערה ג

⁷⁷ שו"ע ונו"כ יו"ד רמה כב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

